

Міжнародний банкінг в Україні: детермінація, генеза та європейський вектор

АННОТАЦІЯ. Пандемія Covid-19 та війна в Україні сприяли уповільненню банківської інтернаціоналізації, однак зростаючий тренд ринків, що розвиваються, до міжнародних рухів капіталу, технологічних інновацій у фінансовому секторі та стійких торговельних зв'язків, посилює актуалізацію дослідження міжнародного банкінгу в Україні. В роботі на основі аналізу історичного експерсу поглядів на глобальний банкінг в останні декади ХХ та перші декади ХХІ сторіччя, визначено дефініційні особливості міжнародного банкінгу. У статті наголошено на важливості іноземної конкуренції вітчизняного банківського сектору. В цьому сенсі проведено ретроспективний зріз входження іноземного банківського капіталу на внутрішній ринок України та виявлено стратегії проникнення іноземних банків та форми їх присутності з позиції еволюції розвитку банківської системи та трансформації нормативного середовища в Україні. Зазначено вплив вектору європейської інтеграції на інтервенційні можливості міжнародних банків на вітчизняному ринку та вихід вітчизняних учасників на європейський ринок, а також окреслена реакція фінансової системи на похідні внутрішні та зовнішні потрясіння. У рамках загальних перетворень, спрямованих на наблизення вступу України в ЄС, відмічено, що наслідками приходу іноземних банків є впровадження нових фінансових продуктів та інструментів, особливий фокус надано конвергенції регуляторного режиму на основі гармонізованого набору пруденційних вимог та концепції еквівалентності. Зазначено, що вітчизняний банківський сектор на сьогодні, зважаючи на всі зовнішні і внутрішні виклики та загрози, має значні резерви в аспекті капіталізації, і іноземні банки є її опорою, а також обґрунтована необхідність продовження ефективної політики актракції іноземного капіталу з дотриманням вимог і стандартів ЄС.
КЛЮЧОВІ СЛОВА: міжнародний банкінг, банки, іноземні банки, європейська інтеграція, іноземний капітал, сталий розвиток, конкуренція вітчизняного банківського сектору, економічний розвиток, етапи розвитку банківської системи

Вступ

Проникнення іноземних банків на ринки, що розвиваються, активно відбувається на початку третьої декади ХХІ століття, оскільки розвинені

¹ **Буряченко Андрій Євгенович** — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів імені Віктора Федосова, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Сфера наукових інтересів: фінанси, кредитно-грошові та бюджетні відносини, макроекономіка, фінансові засади місцевого самоврядування та регіонального розвитку, фінансові аспектами урбанізації в суспільстві, фінансовий федералізм, міжбюджетні відносини. Електронна адреса: buriachenko.andrii@kneu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7354-7491>

² **Тихий Олексій Геннадійович** — аспірант кафедри фінансів імені Віктора Федосова, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Сфера наукових інтересів: фінанси, банківська справа, глобалізація економічного розвитку, європейська інтеграція, іноземний банкінг. Електронна адреса: tykhyi.oleksii@kneu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3583-3104>

країни та країни, що розвиваються, все частіше прагнуть лібералізувати свої фінансові системи для досягнення результатів зростання своїх економік³. Хоча пандемія Covid-19 та війна в Україні сприяли стійкому відступу від глобальної банківської діяльності⁴ та все ж зростаючий апетит ринків, що розвиваються, до міжнародних рухів капіталу, технологічних інновацій у фінансовому секторі та стійких торговельних зв'язків означає, що банки залишаються прихильними отримання вищого доходу, ніж можуть запропонувати їхні внутрішні ринки. Регулятивні обмеження доступу до внутрішнього ринку впливають на стан банківської системи європейських країн і України, і саме ті країни, які застосовують нижчі обмеження для іноземних учасників збільшують їх ринкову перевагу. Відтак, мета статті — дослідити наслідки глобальних подій, таких як пандемія Covid-19 та військовий конфлікт в Україні, для міжнародної банківської діяльності, а також окреслити важливість вивчення цієї сфери в умовах збільшення потоків капіталу та технологічного прогресу. На основі історичного аналізу досліджується вихід іноземних банків на ринок України, підкреслюється важливість регуляторного зближення та підтримання зусиль, спрямованих на залучення іноземного капіталу відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Стан і вектори дослідження проблеми

Багато світових досліджень кінця XX-го та перших двох декад XXI сторіччя вивчали наслідки банківської глобалізації на макrorівні⁵. Деякі закордонні вчені досліджували роль, яку відіграють банки в міжнародній трансмісії шоків і супутніх рухів ділових циклів⁶, як прямі іноземні інвестиції у фінансовому секторі впливають на основні макроекономічні індикатори у приймаючих країнах⁷ або інституційний розвиток⁸. У деяких роботах розглядалося, як банки виходять за кордон (іноземна фі-

³ Cleasby, R. (2022) Banking on Growth: The Role of Foreign Banks in Emerging Markets. Financial Institutions Group, CIB, at Standard Bank. <https://corporateandinvestment.standardbank.com>

⁴ Caparusso, J. and Hardy, B. (2022). Bank funding: evolution, stability and the role of foreign offices. BIS Quarterly Review | September 2022 https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt2209f.htm

⁵ Haiyan Yin, Jiawen Yang, Xing Lu (2020). Bank globalization and efficiency: Host- and home-country effects. Research in International Business and Finance. Volume 54. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2020.101305>

⁶ Cetorelli, N. and Goldberg, L.S. (2012). Banking globalization and monetary transmission. J. Finance, 67: pp. 1811-1843. Morgan, D. and Strahan, P. (2003). Foreign Bank Entry and Business Volatility: Evidence From U.S. States and Other Countries. Working paper series. #9710, National Bureau of Economic Research; Peek J., Rosengren E.S. (1997). The international transmission of financial shocks: the case of Japan Am. Econ. Rev.: pp. 495-505. <https://www.scopus.com>; Merz, J., and Overesch, M. (2016). Profit shifting and tax response of multinational banks. Journal of Banking and Finance, 68, pp. 57-68; Berger, A. N., Ghoul, S. E., Guedhami, O., and Roman, R. A. (2016). Internationalization and bank risk. Management Science 63, 2283-2301.

⁷ Bank for International Settlements (2006). The Banking System in Emerging Economies: How Much Progress Has Been Made? BIS Paper No. 28 <https://scholar.google.com>; Borensztein E., J. De Gregorio, J.W. Lee How does foreign direct investment affect economic growth? J. Int. Econ., 45 (1998), pp. 115-135

⁸ Mishkin F. Is financial globalization beneficial? J. Money Credit Bank., 39 (2007), pp. 259-294

лія або дочірня компанія)⁹, яку відіграють іноземні банки в країнах, що розвиваються¹⁰ та розвинених країнах і регіональних союзах¹¹. Більшість авторів доходять висновку, що лібералізація фінансових систем у більшості країн, що розвиваються, повністю змінила структуру банківських галузей у всьому світі та призвела до інтенсивного розвитку транснаціональних банків¹². Банківські ринки, які раніше були добре захищені та регульовані, особливо в країнах, що розвиваються, зазнали значних змін завдяки посиленню присутності іноземних банків¹³. Дослідженню глобалізації банківської системи присвячена низка наукових публікацій і вітчизняних науковців. Протягом першої декади XXI століття під кутом зору наших дослідників були глобалізаційні процеси в банківській сфері, мотиви виходу іноземних банків на ринки країн Східної Європи та наслідків для вітчизняних банків¹⁴, пошук стратегії розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків¹⁵, особливості оподаткування банківської діяльності в Україні¹⁶, вплив іноземного капіталу на національну фінансову систему і фінансову безпеку банківської системи України¹⁷, регуляторні аспекти створення та діяльності філій іноземних банків в Україні, антикризової політики, обмеження і межі

⁹ Ball, C. A. and Tschoegl, A. E. (1982). «The Decision to Establish a Foreign Bank Branch or Subsidiary: An Application of Binary Classification Procedures.» *Journal of Financial and Quantitative Analysis* 17 (3): 411–24; Dell’Ariccia, G. and Marquez R. (2010). «Risk and Corporate Structure of Banks.» IMF Working Paper WP/10/40; Fiechter, J., Ötker-Robe, I., Ilyina, A., Hsu, M., Santos, A., and Surti, J. (2011). «Subsidiaries or Branches: Does One Size Fit All?» IMF Staff Discussion Note SDN/11/04

¹⁰ Clarke, G., Cull, R., and Martinez Peria, M. S. (2006). «Foreign Bank Participation and Access to Credit across Firms in Developing Countries.» *Journal of Comparative Economics* 34 (4): 774–95; Cerutti, E. (2015). «Drivers of Cross-Border Banking Exposures during the Crisis.» *Journal of Banking & Finance* 55 (6): 340–357

¹¹ Nyola A. P., A. Sauviat, A. Tanzi. How Does Regulation Affect the Organizational Form of Banks’ Presence in Developing and Developed Countries?. 2017. fhal-01369658v3 <https://unilim.hal.science>

¹² Kindleberger, C. P. (1983). «International Banks as Leaders or Followers of International Business.» *Journal of Banking & Finance* 7 (4): 583–595. Berger, A. N., DeYoung, R., Genay, H., and Udell, G. F. (2000). «The globalization of financial institutions: Evidence from a cross-border banking performance.» *Brookings-Wharton Paper on Financial Service*, 23–120. McCauley, R. N., McGuire, P., and von Peter, G. (2010). «The Architecture of Global Banking: From International to Multinational?» *Bank for International Settlements BIS Quarterly Review*

¹³ Buch, C. M., Koch, C. T., and Koetter, M. (2014). Should I stay or should I go? Bank productivity and internationalization decisions. *Journal of Banking and Finance* 42, 266–282.

¹⁴ Гольченко, І. Е. (2008). Мотиви виходу іноземних банків на ринки країн Східної Європи та наслідки для місцевих банків.

¹⁵ Дяконова, І. І. (2008). Пошук стратегії розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків. *Вісник Національного банку України*. №2. С. 26–31.

¹⁶ Буряченко А.Є. (2018) Особливості оподаткування банківської діяльності в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. — № 11(39). С. 109–114.

¹⁷ Коваленко, В. В. (2006). Іноземний капітал і фінансова безпека банківської системи України. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць*. УАБС. Т. 16. — С. 43–52; Нетудихата, К. Л. (2009). Вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи України. *Наукові праці*, 109, 21–25; Люткевич, О. М. (2008). Дослідження характеристик і показників функціонального впливу іноземного капіталу на ринок банківських послуг України. *Регіональна економіка*, (1), 106–114; Івасів І. Б., Корнилюк Р. В. (2011). Стратегічні аспекти регулювання діяльності іноземних банків в Україні. *Фінанси, облік і аудит* : зб. наук. пр. Вип. 17. С. 82–101; Івасів, І. Б., Корнилюк, Р. В. (2011). Вплив іноземних банків на банківську систему України. *Вісник НБУ*. Жовтень 2011. С. 84–91

присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі¹⁸, дослідження транснаціональних банків, ролі іноземного капіталу у розвитку міжбанківської конкуренції в Україні¹⁹.

У другій декаді ХХІ століття вітчизняна наукова думка була прикута до дослідження впливу іноземного капіталу на конкурентоспроможність вітчизняних банків²⁰, залишалися важливими також питання державного регулювання іноземних банків²¹, перспективи розвитку банків іноземних банківських груп в Україні²², європейський вектор іноземного банкінгу²³.

В часи пандемії та військової агресії основний акцент в працях вітчизняних науковців робився на вплив іноземного капіталу на стабільність банківської системи України²⁴, конкурентні переваги, сучасні тенденції та проблеми залучення іноземних банківських інвестицій в економіку України²⁵.

Систематизуючи і аналізуючи напрями дослідження та розкриті питання в роботах вітчизняних науковців щодо іноземних банків, ми доходимо висновку, що більшість досліджень сфокусована на наслідках присутності іноземних банків у вітчизняній економіці, але значно втрачений

¹⁸ Дзюблук, О. В. (2008). Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи. *Банківська справа*. №2. С. 37-46.; Корнилюк, Р. В. (2010). Ретроспективний аналіз діяльності іноземних банків в Україні.; Коваленко, М. М. (2010). Засади раціональної державної політики відносно іноземних банків. *Теорія та практика державного управління*, (4), 279-289; Козьменко, С. М., Шпиг, Ф. І. (2006). Обмеження і межі присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі. *Вісник Української академії банківської справи*. № 2. С. 105-109; Геєць, В. (2006). Іноземний капітал у банківській системі України. *Дзеркало тижня*. № 26 (605). С. 7.

¹⁹ Кіреєв, О. І., Жак, О. П. (2004). Роль іноземного капіталу у розвитку міжбанківської конкуренції в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць*. Т. 9. С. 78-84

²⁰ Гірченко, Т. Д., Стороженко, О. О. (2014). Дослідження впливу іноземного капіталу на конкурентоспроможність вітчизняних банків. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, (1), 44-52.

²¹ Лапко, О. О., Демченко, А. М. (2016). Іноземні банки на ринку банківських послуг України та проблеми їх державного регулювання. *Бізнес Інформ*. (12 (467)). 200-205.

Вовчак, О. Д., Миськів, Г. В. (2016). Оцінка сучасного стану розвитку банків іноземних банківських груп в Україні. *ScienceRise*. (1 (25)). 37-43.

²² Гірченко, Т. Д., Стороженко, О. О., Шейко, О. П., Гирченко, Т. Д., Стороженко, О. А., Шейко, Е. П. (2017). Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банків іноземних банківських груп в Україні; Миненко, Л. М. (2017) Діяльність іноземних банківських груп в Україні : ключові тенденції та ризики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* : Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип. 13. Ч. 2. С. 26-30.

²³ Корнилюк, Р. В., Сікорська, Є. Е. (2013). Іноземні банки в Україні: вихід європейських інвесторів. *Фінанси, облік і аудит*. (2). 68-76.

²⁴ Хома, І., & Папірник, С. (2022). Вплив іноземного капіталу на стабільність банківської системи України. *Економіка та суспільство*, (43).; Ткач, Є. В., Нікіфоров, П. С. (2023). Вплив банків з іноземним капіталом на фінансову безпеку банківської системи України. Збірник тез доповідей підготовлено за матеріалами Міжнародної наукової інтернет-конференції (випуск 75) 6-7 березня 2023 р. на сайті www.konferenciaonline.org.ua, с. 93; Коваленко, В. (2022). Фінансова безпека банків: реалії та перспективи забезпечення. *Економічний форум*. 1(2). С. 141-151.

²⁵ Гой, Ю. Ю., Теребух, М. І. (2021). Діяльність банків з іноземним капіталом в Україні. In *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність: матеріали I Міжнар. навк. конф.*, с. Вінниця (Vol. 19, pp. 42-44); Онищенко, Ю. І., Яворський, В. В. (2022). Державні банки в структурі банківської системи України. ББК 65.9 (4Укр) 26. С. 116; Гордієнко Л. А., Сарана Л. А. (2021). Сценарії функціонування банківської системи України в умовах пандемії COVID-19. *Modern Economics*. № 29(2021). С. 75-81. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-12).

акцент ряду інших, пов'язаних з цим процесом, важливих питань. Перш за все, розуміючи багатоаспектність досліджуваного явища, доцільно визначитись з тлумаченням основних понять міжнародного банкінгу, дослідити чому економіка України відкрила свої фінансові системи для іноземної конкуренції. У цьому сенсі також надзвичайно цікавими є стратегії проникнення іноземних банків та форми їхньої присутності з позиції еволюції розвитку банківської системи та трансформації нормативного середовища. Похідним питанням стає вплив вектору європейської інтеграції на інтервенційні можливості міжнародних банків та вихід вітчизняних учасників на європейський ринок, а також реакція фінансової системи на внутрішні та зовнішні потрясіння. Не можна також залишити поза увагою таких наслідків приходу іноземних банків як нові фінансові продукти та інструменти, їхній вплив на рівень системних ризиків у вітчизняній фінансовій системі.

Сутнісні параметри іноземного банку та міжнародної банківської діяльності

Для того, щоб впевнено відповісти на ці запитання, необхідно перш за все визначитися із сутнісним змістом «іноземного банку», чітко окреслити його межі та вектори діяльності, бізнес-моделі та особливості їх фінансових стратегій, особливості та відмінності в країнах світу, а також роль іноземних банків у світовій і вітчизняній банківських системах. Спочатку спробуємо встановити дефініційні особливості та взаємозв'язок між наступними дотичними поняттями: міжнародний банкінг (міжнародна банківська справа), інтернаціоналізація банку, транснаціональний банк (глобальний та регіональний), іноземний банк, банк з іноземним капіталом (рис. 1).

Виходячи з концептуальних теоретико-методологічних рамок, банки виконують багато важливих функцій, що полегшують економічну діяльність: розподіл ресурсів, диверсифікація ризиків, мобілізація та об'єднання заощаджень, здійснення корпоративного управління, сприяння обміну товарами та послугами. Банки розширюють свою діяльність в інших країнах для подальшої диверсифікації ризиків, отримання більш високої норми прибутку та досягнення економії на масштабі²⁶. Міжнародні банківські потоки взаємодіють з іншими видами потоків (наприклад, прямими іноземними інвестиціями, поглиблення місцевих ринків капіталу).

²⁶ Cull, R. and Peria, M., Soledad, M. (2010). Foreign Bank Participation in Developing Countries: What Do We Know About the Drivers and Consequences of this Phenomenon? World Bank Policy Research Working Paper No. 5398. <https://ssrn.com/abstract=1656219>

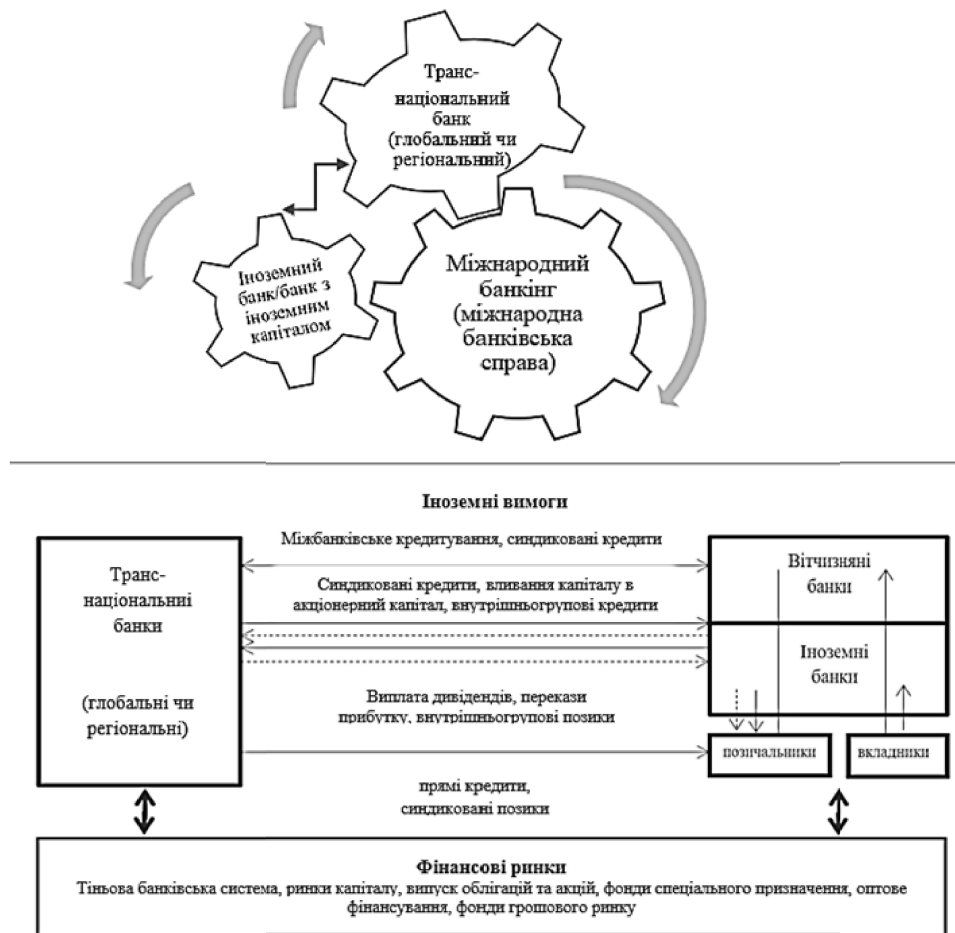

Рис. 1. Таксономічний взаємозв'язок між дефініціями міжнародного банкінгу

Джерело: розроблено авторами

Під міжнародним банкінгом (міжнародною банківською справою) розуміється надання фінансових (банківських) послуг клієнтам у різних (юридичних та банківських) юрисдикціях²⁷. У сучасному світі високоінтегрованої фінансової архітектури, дерегульованої банківської діяльності, відкритості ринку, швидкого та безпечного потоку інформації та передачі цінностей банків не обмежуються внутрішнім ринком. Натомість,

²⁷ Role of foreign banks in emerging markets. International Monetary Fund publication. Chapter 4. <https://www.elibrary.imf.org>

цілий спектр фінансових послуг на різних географічних ринках доступний навіть для невеликих вітчизняних банків, а також для великих транснаціональних банків. Крім того, розвиток комунікаційних та платіжних технологій у поєднанні з широким впровадженням мобільних інтернет-пристроїв дозволяє стартапам у сфері фінансових технологій (або FinTech) кинути виклик традиційним фінансовим установам у національній та потенційно міжнародній посередницькій діяльності.

Міжнародні банки також називають транснаціональними банками. Хоча ці два терміни «міжнародний» і «транснаціональний» іноді використовуються як синоніми, існує тонка різниця. Під транснаціональним банком розуміється діяльність банків, які володіють, а також керують фізичними банківськими установами (наприклад, філіями та дочірніми компаніями) у різних країнах. Наприклад, HSBC²⁸ має представництво (філії та дочірні компанії) у 35 країнах (станом на липень 2022 року), надаючи як внутрішні, так і міжнародні банківські послуги.

Таким чином, транснаціональна корпорація більше відноситься до організаційних форм, ніж до видів послуг, що надаються. З іншого боку, термін «міжнародна банківська справа» стосується традиційної транскордонної та трансвалютної діяльності іноземної банківської діяльності та євробанкінгу²⁹. Це більше стосується видів банківських послуг, що надаються, не обов'язково місця надання послуг або клієнтів.

З цих визначень зрозуміло, що міжнародні банківські послуги можуть надаватися як транснаціональними, так і вітчизняними банками. Початковий поштовх до зростання транскордонної та трансвалютної діяльності іноземної банківської діяльності в середині 1980-х років збігся з дерегуляцією фінансової системи великих економік. Швидке зростання з початку 2000-х років тривало до свого піку в 35 трильйонів доларів США в першому кварталі 2008 року, перш ніж почати розворот. Глобальна фінансова криза, що почалася в середині 2007 року, спричинила припинення міжнародної банківської діяльності, яке тривало до четвертого кварталу 2016 року, коли вона досягла 27 трильйонів доларів США, перш ніж почала відновлюватися, досягнувши 36 трильйонів доларів США до першого кварталу 2022 року³⁰.

Міжнародна банківська діяльність — це скоріше функції, які виконують банки, ніж організаційні аспекти банківських операцій: міжнарод-

²⁸ Заснована в Гонконзі в 1865 році для фінансувати торгівлю між Європою та Азією, HSBC є однією з найбільших у світі банківських та фінансових організацій. Сьогодні вона обслуговує близько 39 мільйонів особистих, приватних і корпоративних клієнтів по всьому світу в 62 країнах і територіях. <https://www.hsbc.com/>

²⁹ Євробанкінг відноситься до міжнародної банківської діяльності, пов'язаної з фінансовими послугами, деномінованими у валютах, чужих для ринку, де відбуваються транзакції (наприклад, австралійський банк, що надає кредит, номінований у доларах США, японському транснаціональному позичальнику в Лондоні).

³⁰ McCauley, R.N., McGuire P. and Wooldridge P. (2021). Seven decades of international banking. BIS Quarterly Review. https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt2109e.htm

дне торговельне фінансування, діяльність на міжбанківському валютно-му ринку, участь у єровалютному ринку, суверенне кредитування, міжнародна інвестиційно-банківська діяльність. Банки займаються міжнародною банківською діяльністю, тобто інтернаціоналізують свою діяльність, з кількох основних причин, зокрема, захисна експансія, коли банки змушені слідувати за своїми клієнтами за кордон; доступ до іноземних ринків для розширення та диверсифікації своїх балансів; участь на ринку єровалют та отримання вигоди від арбітражу регулювання. При цьому ступінь інтернаціоналізації банку вимірюється двома альтернативними способами: часткою загальних активів банку, що належать його іноземним дочірнім компаніям, або кількістю іноземних приймаючих країн, де банк має принаймні одну дочірню компанію³¹.

Різні організаційні форми міжнародної банківської діяльності (представництва, агентства та філії) дозволяють різні види міжнародної банківської діяльності³². Організаційні форми варіюються від відповідної банківської угоди, а одні форми банківської діяльності є інвестиційними спільними підприємствами, в той час як інші створені для конкуренції з місцевими банками на приймаючому ринку. Дочірнє підприємство інкорпорується в країну перебування і є окремою юридичною особою від материнської компанії. Представництво може здійснювати зв'язки, обробляти запити клієнтів та збирати інформацію, тоді як агентство може обслуговувати лише корпоративних клієнтів та отримувати іноземні депозити. Філія та дочірня компанія можуть здійснювати банківську діяльність, яку дозволяють країни базування та приймаючі країни.

У національному законодавстві є свої особливості визначення та віднесення банку до іноземного. Так, відповідно до рішення Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем Національного банку України з метою забезпечення здійснення комплексного аналізу діяльності банків та розподілу наглядових функцій банки класифікуються на наступні групи — з державною часткою, з приватним капіталом та іноземних банківських груп³³. При цьому критерієм віднесення банків до різних груп є:

- ✓ пряме або опосередковане володіння державою часткою в статутному капіталі банку, що перевищує 75%;
- ✓ понад 50% статутного капіталу банку прямо чи опосередковано належить одному або кільком приватним інвесторам;

³¹ Bertay, A.C., Demirgüç-Kunt, A. Huizinga, H. (2022). Are International Banks Different? Evidence on Bank Performance and Strategy. *J Financ Serv Res*. <https://doi.org/10.1007/s10693-022-00390-3>

³² International Banking: A Functional Approach. International Banking: Functions, Theories, and Types. [worldscientific.com](https://www.worldscientific.com),

³³ Про розподіл банків на групи: Рішення Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем Національного банку України від 05 лютого 2021 року No 40. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_05022021_40_CCRB_PS.

✓ контрольний пакет акцій належить іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам.

У законі України «Про банки і банківську діяльність»³⁴ наводиться тлумачення терміну «банк з іноземним капіталом» як банку, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10%. Також зазначено, що іноземні банки мають право відкривати філії та представництва на території України. На думку вітчизняних науковців, законодавче трактування не є вичерпним, і викликає появу інших зв'язаних понять: «псевдоіноземних банків», де власниками є іноземні компанії, які належать вітчизняним інвесторам, та «квазі-іноземних банків» із мінімальною участю іноземних інвесторів, що по суті не можуть впливати на стратегічні рішення в управлінні компанією³⁵. А тому поряд з цим, у вітчизняній літературі, спираючись на іноземні підходи, існує визначення іноземного банку, як інституції, в якій центр, що ухвалює важливі стратегічні рішення і веде контроль зі сторони іноземних власників, розташовується за кордоном, тобто головною ознакою іноземного банку є розташування фактичного центру прийняття стратегічних рішень за кордоном, а також мажоритарний контроль з боку іноземних інвесторів.

Систематизуючи погляди вітчизняних досліджень останніх двох десятиріч³⁶, зазначимо, що еволюційний розвиток входження транснаціональних банків на український ринок був неодмінно пов'язаний з процесом становлення та розвитку української банківської системи. До того ж важливою детермінантою мінливості частки присутності іноземного банківського капіталу є економічні та політичні передумови, якість реформ та трансформацій в фінансовій політиці.

³⁴ Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. No 2121-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. No 5-6. Ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>. (дата звернення 23.11.2023 р.)

³⁵ Івасів І. Б., Корнилюк Р. В. (2011). Стратегічні аспекти регулювання діяльності іноземних банків в Україні. *Фінанси, облік і аудит : зб. наук. пр.* Вип. 17. С. 82–101

³⁶ Вовчак О. (2008) Банківська справа: Навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 560 с. (дата звернення 17.11.2023 р.); Дзюблюк О. (2000) Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки. Поліграф книга, 512 с.; Луців Б. (2004) Гроші, банки та кредит: у схемах у коментарях: навч. посібник. 3-тє вид., стереотипне. Тернопіль: Карт-бланш, 214 с.; Лютий І. (2000) Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки. — К: Атака, с. 240; Матвієнко П. (2007) Динаміка розвитку вітчизняної банківської системи. *Економіка та держава*. № 6.; Іноземні банки в Україні: вплив та регулювання: Монографія. (2012) Р. В. Корнилюк, І. Б. Івасів, О. М. Діба. КНЕУ. 234 с.; Корнилюк Р. (2010) Ретроспективний аналіз діяльності іноземних банків в Україні. *Економіка і регіон* № 3 (26). ПолтНТУ. С.146-152.; Онищенко Ю., Борисевич В. (2016) Етапи трансформації банківської системи України. *Економіка і суспільство*. Випуск # 7 / 2016 с. 805-812; Дятлова Ю. (2021) Міжнародний аспект розвитку банківського сектору: сучасні тенденції, чинники та проблеми. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. Випуск 7. ISSN (print) 2616-745X

Гене́за розвитку банківської системи України в контексті входження іноземного банківського капіталу

Дослідження генези розвитку банківської системи дозволяє сформувати власний погляд на ретроспективний зріз входження іноземного банківського капіталу на внутрішній ринок України та виокремити, спираючись на стан вітчизняної банківської системи, нормативно-правові рамки діяльності іноземних банків та умови входження, загальноекономічні, політичні та глобальні виклики, 7 основних етапів процесу входження:

- початковий етап екстенсивного розвитку — 1991-1994 рр.,
- перший етап стимулювання консолідаційних процесів — 1995-1998 рр.,
- другий етап модернізації та поступової лібералізації умов — 1999-2004 рр.,
- третій етап активної експансії іноземного капіталу — 2005-2008 рр.,
- четвертий етап згортання операцій зі злиття та поглинання — 2008-2013 рр.,
- п'ятий етап значних коливань присутності іноземного капіталу — 2014-2021 рр.,
- шостий етап стійкості у військовий час — 2022 р. — сьогодні.

У вирі геополітичних викликів та економічних подій останньої декади вимір євроінтеграції візуалізує найближче майбутнє трансформацій в вітчизняній політиці. Спираючись на сучасні вітчизняні наукові дослідження³⁷ відзначимо, що навіть довоєнний рівень конкурентоспроможності вітчизняних банківських установ є досить низьким порівняно з країнами ЄС, а їх ефективність відповідає країнам, що останніми приєдналися до союзу (Хорватія, Чехія та Словенія). Однак наявність існуючих вад, таких як низький рівень капіталізації, значний ступінь ризику та низька надійність невеликих банків на тлі значної концентрації активів, по-перше, впливають деструктивно на стан розвитку фінансової системи країни, а по-друге, гальмують гармонійність процесу європейської інтеграції.

Підкреслюючи важливу роль іноземного банківського капіталу в країнах, що розвиваються, і погоджуючись з висновками світових досліджень³⁸ підтвердимо, що значна присутність іноземних банків характерна саме для східноєвропейських країн членів ЄС таких як Словаччина, Литва, Угорщина, Хорватія, Чехія та Болгарія.

³⁷ Коверза В. С., Неізнестна О. В., Шендригоренко М. Т., Іванова Н. С. (2020). Шляхи підвищення конкурентоспроможності банків в контексті інтеграції в єс. *Ефективна економіка*. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8351> (дата звернення: 29.12.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.75 (дата звернення 23.11.2023 р.)

³⁸ Cerutti, E., Correa, R., Fiorentino, F. and Segalla, E. (2017), Changes in prudential policy instruments — a new cross-country database, *International Journal of Central Banking*, Vol. 13 No. S1, pp. 447-503.

Claessens, S. and Van Horen, N. (2012), Being a foreigner among domestic banks: asset or liability?, *Journal of Banking and Finance*, Vol. 36 No. 5, pp. 1276-1290.

Таблиця 1

СТРУКТУРНИЙ РОЗПОДІЛ БАНКІВ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС ТА УКРАЇНИ ЗА ОЗНАКОЮ РЕЗИДЕНСТВА БЕНЕФІЦІАРІВ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ (2020 р.)

	Кількість банків	% локальних банків	% іноземних банків, кінцевим власником яких є країни ЄС	% іноземних банків, кінцевим власником яких є інші країни світу
Австрія	540	95.19	3.52	1.30
Бельгія	463	92.87	4.54	2.59
Болгарія	20	40.00	40.00	20.00
Кіпр	34	73.53	14.71	11.76
Чехія	25	36.00	56.00	8.00
Німеччина	1368	97.51	1.02	1.46
Данія	69	97.10	1.45	1.45
Естонія	22	86.36	13.64	0.00
Іспанія	177	85.88	7.91	6.21
Фінляндія	53	98.11	1.89	0.00
Франція	294	89.80	2.38	7.82
Греція	8	87.50	12.50	0.00
Хорватія	31	54.84	35.48	9.68
Угорщина	29	55.17	34.48	10.34
Ірландія	433	78.98	10.16	10.85
Італія	399	96.49	3.26	0.25
Литва	5	40.00	40.00	20.00
Люксембург	76	26.32	46.05	27.63
Латвія	38	65.79	10.53	23.68
Мальта	18	50.00	22.22	27.78
Нідерланди	112	83.04	7.14	9.82
Польща	141	87.94	10.64	1.42
Португалія	112	89.29	5.36	5.36
Румунія	30	50.00	40.00	10.00
Швеція	93	96.77	2.15	1.08
Словаччина	18	66.67	16.67	16.67
Словенія	10	0.00	100.00	0.00
Україна	74	55.41	36.49	8.1

Джерело: розроблено авторами на основі³⁹

³⁹ Lucia Gibilaro and Gianluca Mattarocci (2021) Cross-border banking and foreign branch regulation in Europe. *Journal of Financial Regulation and Compliance* Vol. 29 No. 3, pp. 280-296 Emerald Publishing Limited.1358-1988 DOI 10.1108/JFRC-08-2020-0072

До такої ж структури за ознакою резиденства власності банківських установ тяжіє і вітчизняна банківська система. Люксембург історично має найбільшу присутність іноземних банків у Європі, що зазначають результати міжнародних досліджень. Тим не менш, порівняння ролі іноземної присутності банківських установ з ЄС та інших країн, показує, що ринки, на яких присутня більша кількість іноземних банків з країн, що не входять до ЄС є Німеччина, Данія, Великобританія, Ірландія, Латвія, Мальта, Нідерланди, Португалія та Франція, хоча їх перевага незначна.

У рамках загальних перетворень в банківському законодавстві, спрямованих на наближення вступу України в ЄС для відповідності європейським вимогам, в тому числі положення, які були передбачені спочатку Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 р.⁴⁰, а потім розширені в Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 р.⁴¹ (яка була припинена у 2023 році) і Стратегії розвитку фінансового сектору України⁴² не лишають остронь питання, з одного боку, підвищення присутності вітчизняних банків на європейському ринку (що є важливим аспектом в підтримці конкурентоспроможності української банківської системи) через набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових послуг та, з іншого, особливостей регулювання присутності іноземних банків з третіх країн на внутрішньому ринку ЄС. Розуміючи, що в Європі конвергенція регуляторного режиму для представництва іноземних банків ґрунтується на паспортній концепції, яка надає банкам Єврозони право надавати банківські послуги на всій території Європейського Союзу на основі гармонізованого набору пруденційних вимог, для присутності банків з третіх країн на національних ринках продовжує діяти концепція еквівалентності⁴³.

Європейський вектор розвитку банківської системи України

Загалом процес європейської трансформації за дослідженнями вітчизняних експертів⁴⁴ є досить болісним для банківської системи України і

Офіційний портал НБУ. Назва з екрану. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>

⁴⁰ Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року» від 18 червня 2015 року № 391

⁴¹ Рішення Правління Національного банку України «Про затвердження Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року» від 26 грудня 2019 року № 1010-рш.

⁴² Стратегія розвитку фінансового сектору України. Назва з екрану. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=6

⁴³ Margerit, A., Magnus, M. and Mesnard, B. (2017), Third — country equivalence under EU banking legislation, available at: www.europarl.europa.eu

⁴⁴ Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики. Аналітична доповідь, Центр Разумкова. 2020. с.40-42. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf (дата звернення 23.11.2023)

призвів до виходу з банківського ринку практично половини комерційних банків (рис. 2) (переважно малих і середніх за розміром), безумовно, реалізація заходів з наближення банківського законодавства до вимог ЄС сприяла підвищенню якості української банківської системи та наблизила механізми банківських операцій до міжнародних та європейських стандартів. Так, починаючи з 2017 р. (після підписання Угоди про асоціацію з ЄС) відмічається низхідний тренд кількості банківських установ, які функціонують в Україні, особливого удару банківська система не лише кількісно, але й, нажаль, якісно відчула в останні 2 роки в тяжких умовах війни.

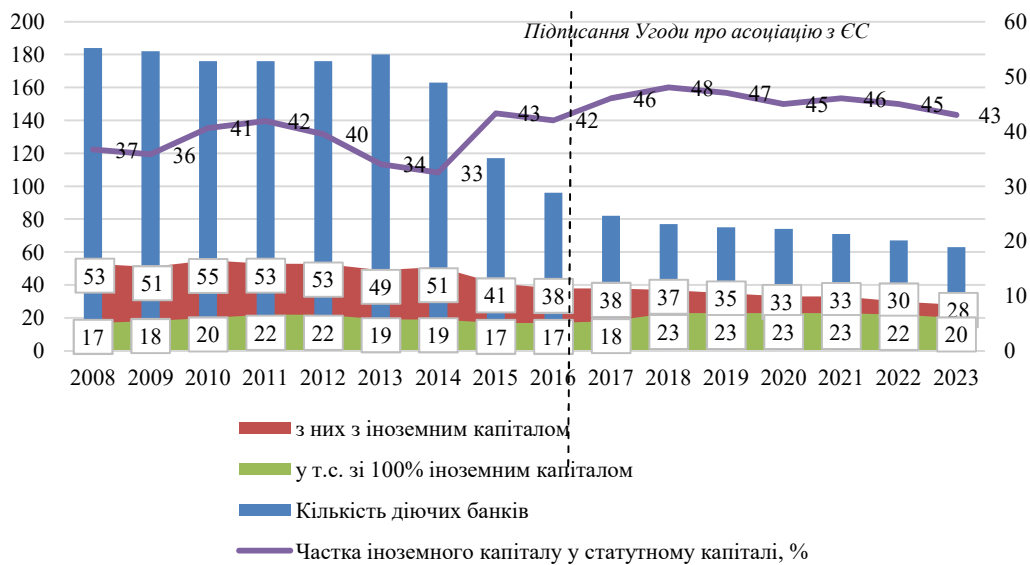

Рис. 2. Іноземні банки в банківській системі України (2008-2023 рр.)

Джерело: побудовано авторами на основі⁴⁵.

Однак, незважаючи на це, проблема адаптації законодавства, що регулює банківський сектор, до стандартів ЄС продовжує бути визначальним орієнтиром змін в реформуванні банківського сектору України, особливо зважаючи на внутрішні реформи ЄС. Зокрема, в жовтні 2021 року Європейська комісія ухвалила перегляд банківських правил ЄС (Регламент про вимоги до капіталу (CRR) та Директива про вимоги до капіталу (CRD IV)), які гарантують, що банки ЄС стануть більш стійкими до потенційних майбутніх економічних потрясінь, одночасно сприяючи від-

⁴⁵ Офіційний портал НБУ. Назва з екрану. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>

новленню Європи після пандемії COVID-19 та переходу до кліматичної нейтральності⁴⁶.

Нові правила вимагатимуть від європейських банків систематичного виявлення, розкриття та управління ризиками сталого розвитку (екологічними, соціальними та управлінськими ризиками), забезпечення надійного банківського нагляду та кращого захисту фінансової стабільності, а також, що дуже важливо, розширення кола інструментів контролю за дотриманням законодавства для наглядових органів ЄС.

Окрім цього, ЄС запроваджує новий режим мінімальної гармонізації щодо доступу на внутрішній ринок ЄС філій кредитних установ, що мають місцезнаходження в третіх країнах⁴⁷. Також будуть введені нові наглядові інструменти для пруденційної оцінки суттєвих змін у кредитних установах, фінансових холдингових установах та змішаних фінансових холдингових установах (злиття та поглинання), що сприяють гармонізації процедур у сфері пруденційної оцінки в ЄС. Під окремим наглядом будуть знаходитись технологічні трансформації, які вимагають постійного моніторингу, а також нові бізнеси, які підтримують надання фінансових послуг, мають бути належним чином охоплені пруденційною консолідацією. Реінтеграція банківського сектору є важливим будівельним блоком майбутніх перспектив розвитку в Європейському Союзі, важливою моделлю якої є Європейський банківський союз, який безумовно є вектором, куди прямує вітчизняна банківська система.

Висновки

У світлі цих результатів ми дійшли висновків, що, по-перше, детермінація поняття «міжнародного банкінгу» (міжнародної банківської справи) є складним але важливим завданням для дослідження транснаціональної діяльності в банківській сфері, яке, на нашу думку слід розглядати, як процес надання фінансових (банківських) послуг клієнтам у різних (юридичних та банківських) юрисдикціях. При чому зумовленість інтернаціоналізації процесу банківської справи є або захисна експансія, або розширення та диверсифікації власних балансів або ж отримання вигоди від арбітражу регулювання.

І по-друге, незважаючи на те, що поточні зміни у європейському банківському секторі впливають на його загальні переваги, кризи також виявили потребу в послідовній трансформації нагляду та врегулювання ді-

⁴⁶ Banking package. Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union. 26 October 2021 URL: https://finance.ec.europa.eu/publications/banking-package_en

⁴⁷ EBA Roadmap on Strengthening the Prudential Framework for Credit Institutions. European Banking Authority. 2023 URL: https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2023-12/9dc534e8-8a3d-438f-88e3-bc86e623d99e/EBA%20Roadmap%20on%20strengthening%20the%20prudential%20framework_1.pdf.14

яльності глобально активних банків. Бо створення неналежних конкурентних переваг для банків з країн, що не входять до Єврозони може збільшити роль іноземних банків на місцевих європейських фінансових ринках, а місцеві банківські установи будуть змушені конкурувати з іноземними гравцями, які де-факто мають значно менше регуляторних витрат. Розуміючи, що українська банківська система на сьогодні, зважаючи на всі зовнішні і внутрішні виклики та загрози, має значні резерви в аспекті капіталізації і іноземні банки є її опорою, важливим є продовження ефективної політики актракції іноземного капіталу, але з дотриманням вимог і стандартів ЄС, а вдосконалення нагляду та регулювання діяльності банків з іноземним капіталом в Україні є важливою складовою підвищення рівня стабільності вітчизняної банківської системи та зменшення деструктивного впливу на стан безпеки фінансової системи в цілому.

Список літератури

1. Ball, C. A., and A. E. Tschoegl. «The Decision to Establish a Foreign Bank Branch or Subsidiary: An Application of Binary Classification Procedures.» *Journal of Financial and Quantitative Analysis* 17, no. 3 (1982): 411-24.
2. Bank for International Settlements. *The Banking System in Emerging Economies: How Much Progress Has Been Made?* BIS Paper No. 28, 2006. <https://scholar.google.com>.
3. Berger, A. N., R. DeYoung, H. Genay, and G. F. Udell. «The Globalization of Financial Institutions: Evidence from a Cross-Border Banking Performance.» *Brookings-Wharton Paper on Financial Services* (2000): 23-120.
4. Berger, A. N., S. E. Ghoul, O. Guedhami, and R. A. Roman. «Internationalization and Bank Risk.» *Management Science* 63 (2016): 2283-301.
5. Bertay, A. C., A. Demirgüç-Kunt, and H. Huizinga. «Are International Banks Different? Evidence on Bank Performance and Strategy.» *Journal of Financial Services Research* (2022). <https://doi.org/10.1007/s10693-022-00390-3>.
6. Borensztein, E., J. De Gregorio, and J. W. Lee. «How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth?» *Journal of International Economics* 45 (1998): 115-35.
7. Buch, C. M., C. T. Koch, and M. Koetter. «Should I Stay or Should I Go? Bank Productivity and Internationalization Decisions.» *Journal of Banking and Finance* 42 (2014): 266-82.
8. Caparusso, J., and B. Hardy. «Bank Funding: Evolution, Stability and the Role of Foreign Offices.» *BIS Quarterly Review*, September 2022. https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt2209f.htm.
9. Cerutti, E. «Drivers of Cross-Border Banking Exposures during the Crisis.» *Journal of Banking & Finance* 55, no. 6 (2015): 340-57.

10. Cerutti, E., R. Correa, F. Fiorentino, and E. Segalla. «Changes in Prudential Policy Instruments: A New Cross-Country Database.» *International Journal of Central Banking* 13, no. S1 (2017): 447-503.
11. Cetorelli, N., and L. S. Goldberg. «Banking Globalization and Monetary Transmission.» *Journal of Finance* 67 (2012): 1811-43.
12. Claessens, S., and N. Van Horen. «Being a Foreigner among Domestic Banks: Asset or Liability?» *Journal of Banking and Finance* 36, no. 5 (2012): 1276-90.
13. Clarke, G., R. Cull, and M. S. Martinez Peria. «Foreign Bank Participation and Access to Credit across Firms in Developing Countries.» *Journal of Comparative Economics* 34, no. 4 (2006): 774-95.
14. Cleasby, R. «Banking on Growth: The Role of Foreign Banks in Emerging Markets.» *Financial Institutions Group, CIB, at Standard Bank* (2022). <https://corporateandinvestment.standardbank.com>.
15. Cull, R., and M. S. M. Peria. «Foreign Bank Participation in Developing Countries: What Do We Know about the Drivers and Consequences of This Phenomenon?» *World Bank Policy Research Working Paper No. 5398* (2010). <https://ssrn.com/abstract=1656219>.
16. Dell'Ariccia, G., and R. Marquez. «Risk and Corporate Structure of Banks.» *IMF Working Paper WP/10/40* (2010).
17. Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union. *Banking Package*. October 26, 2021. https://finance.ec.europa.eu/publications/banking-package_en.
18. European Banking Authority. *EBA Roadmap on Strengthening the Prudential Framework for Credit Institutions*. 2023. https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2023-12/9dc534e8-8a3d-438f-88e3-bc86e623d99e/EBA%20Roadmap%20on%20strengthening%20the%20prudential%20framework_1.pdf.
19. Fiechter, J., I. Iltker-Robe, A. Ilyina, M. Hsu, A. Santos, and J. Surti. «Subsidiaries or Branches: Does One Size Fit All?» *IMF Staff Discussion Note SDN/11/04* (2011).
20. Gibilaro, Lucia, and Gianluca Mattarocci. «Cross-Border Banking and Foreign Branch Regulation in Europe.» *Journal of Financial Regulation and Compliance* 29, no. 3 (2021): 280-96. <https://doi.org/10.1108/JFRC-08-2020-0072>.
21. *International Banking: A Functional Approach*. International Banking: Functions, Theories, and Types. World Scientific. <https://www.worldscientific.com>.
22. International Monetary Fund. «Role of Foreign Banks in Emerging Markets.» In *IMF Publication*. <https://www.elibrary.imf.org>.
23. Kindleberger, C. P. «International Banks as Leaders or Followers of International Business.» *Journal of Banking & Finance* 7, no. 4 (1983): 583-95.
24. Margerit, A., M. Magnus, and B. Mesnard. «Third-Country Equivalence under EU Banking Legislation.» European Parliament. 2017. www.europarl.europa.eu.
25. McCauley, R. N., P. McGuire, and G. von Peter. «The Architecture of Global Banking: From International to Multinational?» *Bank for International Settlements BIS Quarterly Review* (2010).

26. McCauley, R. N., P. McGuire, and P. Wooldridge. «Seven Decades of International Banking.» *BIS Quarterly Review* (2021). https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt2109e.htm.
27. Merz, J., and M. Overesch. «Profit Shifting and Tax Response of Multinational Banks.» *Journal of Banking and Finance* 68 (2016): 57-68.
28. Mishkin, F. «Is Financial Globalization Beneficial?» *Journal of Money, Credit and Banking* 39 (2007): 259-94.
29. Morgan, D., and P. Strahan. «Foreign Bank Entry and Business Volatility: Evidence from U.S. States and Other Countries.» Working Paper Series No. 9710, National Bureau of Economic Research (2003).
30. Nyola, A. P., A. Sauviat, and A. Tanzi. «How Does Regulation Affect the Organizational Form of Banks' Presence in Developing and Developed Countries?» HAL, 2017. <https://unilim.hal.science>.
31. Peek, J., and E. Rosengren. «The International Transmission of Financial Shocks: The Case of Japan.» *American Economic Review* (1997): 495-505.
32. Yin, Haiyan, Jiawen Yang, and Xing Lu. «Bank Globalization and Efficiency: Host- and Home-Country Effects.» *Research in International Business and Finance* 54 (2020). <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2020.101305>.
33. «Офіційний портал НБУ.» URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>.
34. «Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. No 2121-III.» Відомості Верховної Ради України 5-6 (2001): 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
35. «Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391.»
36. «Про затвердження Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року: Рішення Правління Національного банку України від 26 грудня 2019 року № 1010-рш.»
37. «Про розподіл банків на групи: Рішення Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем Національного банку України від 05 лютого 2021 року No 40.» URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_05022021_40_CCRB_PS.
38. «Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики. Аналітична доповідь, Центр Разумкова.» 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf.
39. «Стратегія розвитку фінансового сектору України.» URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=6.
40. Буряченко, А.Є. «Особливості оподаткування банківської діяльності в Україні.» *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* 11, по. 39 (2018): 109-14.
41. Вовчак, О. *Банківська справа: Навчальний посібник*. Львів: Новий Світ-2000, 2008.
42. Вовчак, О., Г. Миськів. «Оцінка сучасного стану розвитку банків іноземних банківських груп в Україні.» *ScienceRise* 1, по. 25 (2016): 37-43.
43. Геець, В. «Іноземний капітал у банківській системі України.» *Дзеркало тижня* 26, по. 605 (2006): 7.

44. Гірченко, Т., О. Стороженко, О. Шейко. «Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банків іноземних банківських груп в Україні.» *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики* 1 (2017).
45. Гірченко, Т., О. Стороженко. «Дослідження впливу іноземного капіталу на конкурентоспроможність вітчизняних банків.» *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики* 1 (2014): 44-52.
46. Гой, Ю., М. Терехов. «Діяльність банків з іноземним капіталом в Україні.» In *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність: матеріали I Міжнародної наукової конференції*, 19, 42-44. Вінниця, 2021.
40. Гольченко, І. «Мотиви виходу іноземних банків на ринки країн Східної Європи та наслідки для місцевих банків.» (2008).
41. Гордієнко, Л., and Л. Сарана. «Сценарії функціонування банківської системи України в умовах пандемії COVID-19.» *Modern Economics* 29 (2021): 75-81. [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-12).
42. Дзюблук, О. «Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи.» *Банківська справа* 2 (2008): 37-46.
43. Дзюблук, О. *Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки*. Поліграф книга, 2000.
44. Д'яконова, І. «Пошук стратегії розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків.» *Вісник Національного банку України* 2 (2008): 26-31.
45. Дятлова, Ю. «Міжнародний аспект розвитку банківського сектору: сучасні тенденції, чинники та проблеми.» *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти* 7 (2021).
46. Івасів, І., and Р. Корнилюк. «Вплив іноземних банків на банківську систему України.» *Вісник НБУ* (Жовтень 2011): 84-91.
47. Івасів, І., and Р. Корнилюк. «Стратегічні аспекти регулювання діяльності іноземних банків в Україні.» *Фінанси, облік і аудит: збірник наукових праць* 17 (2011): 82-101.
48. Кіреєв, О., and О. Жак. «Роль іноземного капіталу у розвитку міжбанківської конкуренції в Україні.» *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць* 9 (2004): 78-84.
49. Коваленко, В. «Іноземний капітал і фінансова безпека банківської системи України.» *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць* 16 (2006): 43-52.
50. Коваленко, В. «Фінансова безпека банків: реалії та перспективи забезпечення.» *Економічний форум* 1, no. 2 (2022): 141-151.
51. Коваленко, М. «Засади раціональної державної політики відносно іноземних банків.» *Теорія та практика державного управління* 4 (2010): 279-289.
52. Коверза, В., О. Неізнана, М. Шендригоренко, and Н. Іванова. «Шляхи підвищення конкурентоспроможності банків в контексті інтеграції в єс.» *Ефективна економіка* 11 (2020). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8351>. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.75>.
53. Козьменко, С., Ф. Шпиг. «Обмеження і межі присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі.» *Вісник Української академії банківської справи* 2 (2006): 105-109.

54. Корнилюк, Р. «Ретроспективний аналіз діяльності іноземних банків в Україні.» *Економіка і регіон* 3, по. 26 (2010): 146-152.
55. Корнилюк, Р. В., І. Б. Івасів, and О. М. Діба. *Іноземні банки в Україні: вплив та регулювання: Монографія*. КНЕУ, 2012.
56. Корнилюк, Р., Є. Сікорська. «Іноземні банки в Україні: вихід європейських інвесторів.» *Фінанси, облік і аудит* 2 (2013): 68-76.
57. Лапко, О., А. Демченко. «Іноземні банки на ринку банківських послуг України та проблеми їх державного регулювання.» *Бизнес Інформ* 12, по. 467 (2016): 200-205.
58. Луців, Б. *Гроші, банки та кредит: у схемах у коментарях: навчальний посібник*. 3rd ed. Тернопіль: Карт-бланш, 2004.
60. Лютий, І. *Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки*. Київ: Атака, 2000.
61. Люткевич, О. «Дослідження характеристик і показників функціонального впливу іноземного капіталу на ринок банківських послуг України.» *Регіональна економіка* 1 (2008): 106-114.
62. Матвієнко, П. «Динаміка розвитку вітчизняної банківської системи.» *Економіка та держава* 6 (2007).
63. Миненко, Л. «Діяльність іноземних банківських груп в Україні: ключові тенденції та ризики.» *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство* 13, по. 2 (2017): 26-30.
64. Нетудихата, К. «Вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи України.» *Наукові праці* 109 (2009): 21-25.
65. Онищенко, Ю., В. Борисевич. «Етапи трансформації банківської системи України.» *Економіка і суспільство* 7 (2016): 805-812.
66. Онищенко, Ю., В. Яворський. «Державні банки в структурі банківської системи України.» *ББК 65.9 (4Укр)* 26 (2022): 116.
67. Ткач, Є., П. Нікіфоров. «Вплив банків з іноземним капіталом на фінансову безпеку банківської системи України.» *Збірник тез доповідей підготовлено за матеріалами Міжнародної наукової інтернет-конференції* 75 (2023): 93. URL: www.konferenciaonline.org.ua.
68. Хома, І., С. Папірник. «Вплив іноземного капіталу на стабільність банківської системи України.» *Економіка та суспільство* 43 (2022).

Стаття надійшла до редакції 7 вересня 2023 р.

Прийнято до публікації: 11 жовтня 2023 р.

Опубліковано: 15 грудня 2023 р.